

1856 HALEP ve NABLUS OLAYLARI

Ufuk GÜLSOY

18 Şubat 1856 tarihinde ilan edilen Islahat Fermanı'nın¹ Müslümanlarla ilgili herhangi bir yenilik veya düzenleme getirmeyip, bütünüyle Osmanlı toplumundaki gayrimüslimler ile ecnebiler lehinde maddeler içermesi ilk günlerden itibaren önemli eleştiri ve tepkilere sebep olmuştu. Özellikle 1856 Fermanı'nın zimmilere alakalı yüzyıllardır süregelen eski statüyü teorik olarak ortadan kaldırıp, onların dini ve sosyal hayatlarında radikal değişiklikler öngörmesi² ve gayrimüslimleri "Kaffe-i hukukda" Müslümanlarla eşit kılması³ tenkidlere neden olmaktaydı. Müslüman halkın honutsuzluğunun yanısıra, Mustafa Reşid Paşa gibi tecrübeli devlet adamlarının yönelttikleri akılcı eleştiriler de dikkat çekiciydi. Reşid Paşa, Islahat Fermanı hakkındaki görüş ve düşüncelerini topladığı lâyihasında⁴ önemli noktalara temas etmekteydi.

Gerçi Paşa'nın kendisi de gayrimüslim Osmanlı tebeasının değişen zaman ve şartlardan dolayı artık eski statüleri içerisinde idare edilemeyeceği görüşünü paylaşıyor ve bundan ötürü Osmanlı Devletinin yeniden şekillendirilmesi gerektiğine inanıyordu. Ona göre, eski padişahlar zamanında Hıristiyanlara verilmiş olan imtiyazlar, değişen şartlar karşısında yeterliliğini kaybetmişti. Paşanın ifadesiyle, Hıristiyan tebeanın bundan yüz sene evvelki değil, yirmi sene önceki halde bile kullanılması artık mümkün değildi. Bu bakımdan zimmilere yönelik yeni ıslahatlar yapmak kaçınılmaz

¹ Fermanın metni için bkz. *Düstur*, 1. tertib, I, 7-14.

² Gülnihal Bozkurt, *Gayrimüslim Osmanlı Vatandaşlarının Hukuki Durumu, 1839-1914*, Ankara 1989, 54

³ Cevdet Paşa, *Tezâkir*, (Yay.Cavid Baysun) I. Ankara 1986, 67.

⁴ Mustafa Reşid Paşa'nın Ferman hakkında Mabeyn-i Hümayuna takdim ettiği lâyihanın sureti için bkz. *Tezâkir*, I, 76-82; Lütfi, *Tarih*, (Yay. Münir Aktepe), İstanbul 1984, IX, 244-250.

bir zaruretti⁵.

Mustafa Reşid Paşa'nın bu sözlerinden esasta ve bir bütün olarak Islahat Fermanı'na karşı olmadığı anlaşılıyordu. Nitekim, kendisi de, "... itirazım Fermanın umumuna değil, bâzı mevaddınadır" diyerek bu hususu doğrulamaktaydı⁶. Paşa'nın tenkid ettiği noktalardan biri, islahatların zaman içerisinde tedricen ve dış müdahalelere imkan ve fırsat vermeyecek bir şekilde yapılması gerekirken, bu önemli hususun gözardı edilmiş olmasıydı. Bunun yanında yapılan diğer yanlışlıklar da en az ilki kadar mühimdi. Meselâ, Müslüman halkın zihinleri, yapılacak yeni düzenlemelere daha önceden hazırlanmamış, hıristiyanlara "havsala-i tahammüllerine sığışmayacak" derecede imtiyazlar verilmişti⁷. Islahat Fermanı ile bundan böyle Müslümanlarla zimmiler arasında hiçbir fark kalmamış, Osmanlı Devletinin altı yüz yıllık rengi tamamıyla değişmişti. Paşa, eşitliğe dayalı yeni düzenlemenin toplumsal huzursuzluklara yol açacağı, bilhassa Arap toprakları ile Anadolu'nun birçok mahallinde sosyal tepkiler doğuracağı görüşündeydi. Reşid Paşa'ya göre, Ferman hükümlerinin yabancı devletlerin sefirleriyle birlikte hazırlanmış olması, uygulamada bazı sorunlara neden olacaktı. Paşa, Islahat Fermanı'nın Paris andlaşmasına (30 Mart 1856) dahil ettirilmiş olmasını da diplomatik bir hata olarak değerlendiriyor, bununla Osmanlı Devletinin içişlerine müdahale kapısının açıldığını ileri sürüyordu⁸. Diğer taraftan Ahmed Cevdet Paşa'da, Ferman hakkında Reşid Paşa ile benzer görüşleri paylaşıyordu⁹.

Islahat Fermanı'nın getirdiği eşitlik esası, Müslüman olmayan Osmanlı tebeası arasında da ilk anda soğuk karşılanmış, bu arada patrikler ve diğer ruhani liderler de eski ayrıcalıklarını kaybedecekleri endişesiyle Fermana olumsuz yaklaşmışlardı¹⁰. Keza, ticaretle zenginleşmiş zimmiler

⁵ *Tezâkir*, I, 70; *Lütfi*, IX, 246.

⁶ *Tezâkir*, I, 71.

⁷ *Lütfi*, 246-247.

⁸ *Tezâkir*, 78 vd.; *Lütfi*, 248 vd.

⁹ Ayrıntılı bilgi için: *Tezâkir*, 70, 71, 74.

¹⁰ *Tezâkir*, 68.

ile halk da askerlik maddesiden rahatsız olmuşlardı¹¹.

1856 Fermanı'na yönelik ilk tepki ve eleştirilerin ardından, uygulamaya geçişle birlikte birçok problem ve sıkıntılar ortaya çıkmış, bazı yörelerde geniş boyutlu toplumsal tepkiler görülmüştü. Mesela, Fermanın ilanından sonra Manisa'da Müslümanların Hıristiyanlara saldıracakları şeklinde asılsız haberler çıkarılmış¹², Denizli sancağına bağlı Sarayköyü kazasında dini tören yapan hıristiyanlara engel olunmuş¹³, Nazilli'de de hıristiyanlara sözlü sataşmalar görülmüştü¹⁴. Bunlar gibi, Islahat Fermanı hükümlerinin Bosna eyaleti kazalarında tatbiki esnasında da hadiseler çıktığı¹⁵, Diyarbakır, Harput, Cizre ve Mardin taraflarında da Avrupalılar aleyhine sosyal kıpırtanmalar olduğu bildirilmişti¹⁶. Nitekim, ileriki günlerde Nablus, Cidde ve Şam'da daha geniş katılımlı ve kanlı olaylar patlak verecekti¹⁷.

1856 Fermanı'na tepki olarak doğan ilk önemli hadiseler Maraş'ta yaşanmıştı. Maraş olayları, bazı çıkar guruplarının ustaca tahrik ettiği ve katılan insan sayısının dört bine yaklaştığı sosyal nitelikli bir hareket olması yönüyle de dikkat çekiciydi. Fermanın Maraş'a gönderilen bir nüshası mecliste okunduğu zaman gayrimüslimlerce sevinçle karşılanmış, ancak o tarihe kadar vergi bile ödemeyen "vücut ve hanedan" gibi yerel güçler ve onların tâbilerince ise tepki görmüş; bu tepki daha sonra genişleyerek çarşı ve pazarların kapatılması şeklinde bir protostaya dönüşmüştü. Kansız

¹¹ Gayrimüslimlerin yüzyıllardır uygulanmakta olan askerlikten muafiyetleri imtiyazını kaybetme endişesi aslında yersizdi. Ferman, öngördüğü eşitlik ilkesine tamamen ters bir uygulama ile onlar için bedel vererek eski imtiyazlarını sürdürme imkanı veriyordu.

¹² Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA). İrade, Dahiliye (D), nr. 22739.

¹³ BOA, Ayniyat Defteri (AD), nr. 439, s. 71.

¹⁴ AD, 439 / 114

¹⁵ AD, 439 / 11

¹⁶ BOA, İrade-Meclis-i Mahsus (MM), nr. 287 /5.

¹⁷ İrade-MM, nr.356; *Tezâkir*, II, 51; Lütüfi, *Tarih*, X, 17 vd.; Haluk Ülman, *1860,1861 Suriye Buhranı*, Ankara 1966, 35-37.

atlatılan ilk hadisenin arkasından bir süre sonra, Maraş'ta bulunan bir İngiliz tüccar ile yöre esnafı arasındaki anlaşmazlık kanlı bir eyleme dönüştürülmüştü¹⁸.

Maraş olayları aynı zamanda Reşid Paşa'nın Islahat Fermanı ile ilgili endişelerini doğrulayan ilk önemli işaretti. Nitekim , bu tarihten sonra bazı tedbirler alınarak, yeni hadiselerin önlenmesine çalışılacaktı¹⁹.

1856 Fermanı'nın ülke genelinde hristiyanlar ve Avrupalılara karşı hissedilir bir hoşnutsuzluk ve tepki ortamı oluşturduğu bir gerçektir. Bu hoşnutsuz ve tepkiler sadece hissi planda kalmayarak, Maraş'ta olduğu gibi, çeşitli olayların bahanesiyle, fiili hareketlere dönüşebilmekteydi. Nitekim, alınan önlemlere rağmen, özellikle Arap nüfusun yoğun olarak yaşadığı bölgelerden yeni olayların başgösterdiği haberleri duyulmaya başlandı. Makalemizde inceliyeceğimiz Halep ve Nablus hadiseleri de bunlardan sadece ikisi olmaktadır.

Halep'te bölgenin nüfuzlu şahsiyetlerinden Ömer-oğlu Halil etrafına topladığı bir takım "haşerât" ile isyan etmiş²⁰, kargaşa sırasında şehirde bulunn ecnebi tebeasından bazı kimseler ile Osmanlı vatandaşı birçok gayrimüslimin evlerine girilerek eşyaları yağmalanmış²¹, Halep'te bulunan bir kilise de hadise sırasında zarar görmüştü²². Vak'anın siyasi boyutları ve Avrupa'da yapacağı akisler de düşünüldüğünde yağmalama olayları ayrı bir önem kazanıyordu. Ortaya çıkan maddi zarar ise hiç de küçümsenecek derecede değildi. Üstelik, yağmalama hadisesine maruz kalanlar arasında Fransa devleti tebeasınan dört kişi, Fransız konsolosluğunun üç tercümanı, İran şehbenderhanesi hizmetinde bulunan

¹⁸ Maraş'ta 1856 Islahat Fermanı'na gösterilen sosyal tepkiler için bkz. Ufuk Gülsoy, "1856 Islahat Fermanı'na Tepkiler ve Maraş Olayları", *Prof.Dr. Bekir Kütükoğlu'na Armağan*, İstanbul 1991, 443-458.

¹⁹ *Tezâkir*, I, 89.

²⁰ BOA, İrade- D, nr. 23038 / 4.

²¹ BOA, İrade-Meclis-i Vâlâ(MV), nr. 20896 / 1; BOA, İrade-Hariciye (H), nr. 9369/2.

²² İrade- MV, nr. 20894/1

bir şahıs, Sardunya konsolosluğu katibi, Avusturya tebeasından bir kişi ie Fransız devleti “mahmillerinden” birinin yer alması²³, meseleyi ilgili devletlerin siyasi müdahalelerine yol açabilecek bir konuma getiriyordu.

Bu arada, olayların ilk şoku atlatıldıktan sonra Halil ve çevresine topladığı iki bin kadar asinin yakalanması için harekete geçilmiş, hazırlanan çok sayıda süvari ve piyade askeri, yanlarına verilen bir top ile isyancılar üzerine sevk edilmişti²⁴. Kilis yakınlarında yapılan ilk çatışmada Halil ağır bir hezimete uğratıldıysa da, kendisi kaçmayı başarmıştı. Halil’in bu çarpışmadaki kayıpları çok miktarda ölü ve 145 esirdi²⁵. Devlet, bunca zarara sebep olan asi liderin peşini bırakmıyor, Halil’in görüldüğü yerde haber verilmesi hususunda ilgilileri uyarıyordu²⁶.

Gelen ilk istihbarat, asinin çarpışmadan sonra kaçarak Maraş’a bağlı Bulanık nahiyesine geldiği ve buradan Güller köyüne gidip, bir yaylada gizlendiği şeklindeydi. Bunun üzerine adı geçen yere gönderilen kuvvetler Halil’e ikinci darbeyi vuracak ve onu yalnız başına Hasan Beyi köyüne kaçmaya mecbur edecekti. Burada, bir kez daha sıkıştırılacak olan asi lider, bu defa Adana’ya bağlı Ulaşlı nahiyesine kaçacak ve canını kurtaracaktı²⁷.

Halil ve adamlarının bertaraf edilmesinde gayretleri görülenler mükafatlandırılırken, Haleb valisi de takdir edilmiş²⁸; çarpışmalar sırasında ele geçirilen asilerden askerliğe elverişli olan yüz ondokuzu ise Rumeli ordusuna gönderilmek üzere İstanbul’a getirilmişti²⁹. Bu sırada, Haleb vakasına karışanlar işledikleri suçlara göre sınıflandırılarak, bir kısmı

²³ İrade- MV, nr. 20896/1

²⁴ İrade- D, nr. 23038/4.

²⁵ İrade- D, nr. 23038/5,4,1.

²⁶ İrade- D, nr. 23038/4.

²⁷ İrade- D, nr. 23038/2.

²⁸ İrade- D, nr. 23038/4,6

²⁹ İrade- D, nr. 23038/3.

kürek cezasına çarptırılmış, bir kısmı Bursa'ya sürgün edilmiş, diğerleri ise serbest bırakılmıştı³⁰.

Haleb olayında meydana gelen yağmalamada ortaya çıkan maddi zararlar Osmanlı Devletinin karşısına 4200 kese akçe gibi yüklü bir tazminat bilançosu getirmişti. Bu miktarın bin kesesi yörenin ileri gelenleri başta olmak üzere Haleb halkından toplanıp zarara uğrayanlara dağıtılmak üzere metropolitlere teslim edilmişti. Geriye kalan 3200 kese ise Haleb ile buraya bağlı kaza ve nahiyeler vergisi üzerine tevzi edilerek, üç sene zarfında tahsil edilecekti³¹.

Osmanlı Devleti Maraş ve Haleb olaylarının sıkıntılarını henüz üzerinden atamamışken, yine 1856 senesi içinde yeni bir hadise ile karşı karşıya kalıyordu. Tarih olarak birbirine yakın zamanlarda patlak veren bu olaylar, bir anlamda, 1856 Fermanı ile hıristiyanlar ve Avrupalılara karşı tırmanan hoşnutsuzluğun fiili yansımaları olmaktadır. Nablus'ta meydana gelen hadise de bunun diğer tipik bir örneği idi. Bir müslüman dilenci ile İngiliz papas arasında geçen ve neticede dilencinin ölümüyle başlayan Nablus hadisesi, bazı kimselerin tahrik ve yönlendirmesi ile bir halk

³⁰ İrade- MV, nr. 15351. Bursa'ya sürülüp burada pırangaya konulmuş olanlardan yedisi ölmüş, beşi firar etmiş, ancak tekrar yakalanmışlardı. Firariler, mahkumiyet sürelerini tamamlayan diğer hükümlülerin salıverilmesi üzerine, kendilerinin de "âzad" edilmeleri yolunda verdikleri dilekçeleri de dikkate alınarak serbest bırakılmışlar, fakat konsolosların isteği üzerine Haleb'e sokulmamışlardı. (İrade- MV, nr. 15351/3; İrade- MV, nr. 15629).

³¹ Bu tahsilat 1862 senesine kadar gerçekleştirilemeyince "mahmiye-i ecnebi" iddiasında bulunan bazı zarar sahipleri, konsolosluklar vasıtasıyla taleplerini yenilemişler, sonunda kayıplarının Haleb Mal sandığından ödenmesine dair sadrazamın emrini çıkarmayı başarmışlardı. Bunun üzerine, yapılan tahkikat neticesinde zararlarının tazminini isteyenlerin gösterdikleri "kayıplar listesi" abatomalı bulunmuş ve tazminat miktarında önemli bir indirim yapılarak, toplam 1179 kese akçe hak sahiplerine ödenmişti. Bir defaya mahsus ve istisna olarak başvuru bu tediye şekli, doğuracağı sakıncalar düşünülerek diğer borçlara teşmil edilmemiş, bundan sonra yapılacak tazminat ödemelerinin daha önceden kararlaştırıldığı şekilde ek vergilerden sağlanacak gelirlerle, üç sene içerisinde bitirilmesi uygun bulunmuştur. (İrade-MV, nr. 20896/2; 20894/4; 20896/1; İrade-H, nr. 9369/1,2.).

hareketine dönüşecekti: 5 Nisan1856 günü Lazkiye ‘den misafir olarak Nablus’a gelen İngiliz papas, şehrin girişinde dilsiz bir dilenci tarafından durdurularak ısrarla sadaka talebinde bulunulmuş, bunun üzerine telaşlanan papas, elinde bulunan tüfek ile dilenciye korkutmak isterken öldürmüştü³². Papasın dilenciye öldürmesi üzerine olayı haber alan Nabluslular, İngiliz konsolosluğunu basıp, önlerine gelen İngilizleri dövmüşler, ellerine geçirdikleri eşyaları da yağmalamışlardı³³. Bu arada, İngiliz papas “ziyâde zedelenmiş”, ayaklanan kalabalığın hışmından Protestan mektebi ile bir Prusyalı da zarar görmüştü³⁴.

Resmi belgelerdeki ifadelere göre, istemiyerek meydana gelen bir cinayet vakası, Nablus’da kısa zamanda Avrupalılar ve hıristiyanlara karşı toplumsal bir harekete sebep teşkil etmiş, bir süre devam eden olaylar mahalli hükümet ile “vücûh-ı beldenin” gayretleri lile yatıştırılabilmüştü³⁵.

Nablus hadisesi Avrupa’da kısa zamanda duyulmuş³⁶ isyan sırasında vatandaşları döğölüp, konsolosluğu basılan İngiltere, olaydan duyduğu rahatsızlığı bir yazı ile Bâbîâliye bildirip, suçluların bir an önce cezalandırılmalarını ve bölgeye yeterli miktarda askeri güç sevkini istemişti. İngiltere yalnız bununla da kalmayıp, bazı telkin ve “tavsiyelerde” bulunuyor, bundan böyle Osmanlı topraklarındaki hıristiyan ve ecnebilerin tahkir ve taciz edilmelerinin önüne geçilmesini istiyordu³⁷.

Nablus isyanı, İngiltere’nin de kabul ettiği gibi³⁸, önceden planlanmış bir tertip eseri olmayıp, kendi deyimleriyle, “cühelâ-yı memleketin umûmu tarafından min-gayr-i kasd vuku’ bulmuş” bir olay

³² İrade- MM, nr. 463/4.

³³ İrade-MM, nr. 463/4, 463/6, 463/1.

³⁴ İrade- MM, nr. 463/4.

³⁵ İrade- MM, nr. 463/4.

³⁶ İrade- MM, nr. 463/6.

³⁷ İrade- MM, nr. 287/4 (6 Mayıs 1856 tarihli İngiltere Büyükelçiliğinin taktiri).

³⁸ İrade- MM, nr. 287/4.

olup, “ehl-i islâmdan bulunmayan her bir şahıs aleyhine bir husûmet-i müteassıbane” ve “cehl ü taassub” dan kaynaklanmıştı³⁹.

İngiltere diplomatik baskı ve siyasi manevralarla isyanın çıkmasına neden olan İngiliz papasın tahrikkâr rolünü görmezden gelerek, konuyu yağmalanan malların tazmini ve suçluların cezalandırılması noktasında toplamak istemekteydi. Buna karşılık Osmanlı Devleti, ilk aşamada ayaklanmanın sebebi olan cinayet konusunu ele almayı uygun bulmuş ve papasın Kudüs’de muhakeme edilmesini sağlamıştı. Muhakeme, İngiliz’in cinayeti “hataen” işlediğini kabul etmiş, üstelik maktulün varislerine ödemesi gereken “diyet bedeli”ni de fakir olması ve ayaklanma sırasında fazlaca zarar görmesi sebebiyle papastan almaktan vazgeçmişti. Diyet bedeli olan on bin kuruş, İngiliz papasın bir daha geri gelmemek üzere İngiltere’ye gitmesi şartıyla, Osmanlı Devleti tarafından verilecekti⁴⁰.

Cinayet davası bu şekilde de çözüme kavuşturulduktan sonra, İngiltere’nin ısrarlı girişimlerinin de etkisiyle, hadisede zarar görenlere tazminat ödenmesi konusu ele alındı ve ilk olarak Prusyalıya tazminat ödendi⁴¹. Onu Protestan mektebinin kayıpları için Kudüs Piskoposluğuna verilen “tarziye-i nakdiye” takip etti⁴². İngiltere konsolosluğuna ise tazminat bedeli olarak 55.000 kuruş ödenecekti⁴³.

Osmanlı Devleti açısından Nablus meselesinin en zor tarafı, hadiseye karışanların cezalandırılması idi. Devlet, bu konuda İngiliz Hariciyesinin baskısını açıkça hissetmekteydi. Nitekim İngiltere, bu husustaki kararlılığını göstermek ve gelişmeleri takip etmek üzere Beyrut konsolosunu görevlendirmiş, bu maksatla Beyrut konsolosu, hadiseden yaklaşık altı ay sonra Kudüs piskoposu ile görüşmüş; ondan, tazminatların

³⁹ Aynı belge.

⁴⁰ İrade- MM, nr. 463/6.

⁴¹ Aynı belge

⁴² İrade- MM, nr. 463/5.

⁴³ İrade- MM, nr. 463/6.

ödenmiş olduğunu, ancak asıl önemli olan suçluların cezalandırılması konusunda birşey yapılmadığını öğrenmişti. Piskopos, isyana katılanların cezasız bırakılmasının İngiltere için bir itibar kaybı olacağını söyleyerek, konsolostan, kabahatlılerin muhakemeye çıkartılması yolunda gayret sarf etmesini rica etmişti⁴⁴.

Piskoposla aynı görüşleri paylaşan İngiliz konsolos, elinden geleni yapacağına dair söz verdikten sonra, ilk girişimini Beyrut valisi nezdinde yapmış, fakat bir netice alamayınca, durumu İngiltere'ye bildirmişti. Nitekim, İngiliz konsolosunun yazısı Londra'ya ulaştıktan hemen sonra Hariciye nezaretine çağrılan Osmanlı sefiri Kostaki Beye, Nablus meselesinin İngiltere'nin arzusuna uygun bir surette hâlâ halledilmemiş olduğu belirtilecek ve kendisine “şiddetle” şikayette bulunulacaktı⁴⁵. Bu arada, konsolus, Nablus hadisesinde suçlu olanların “te'dibi” ni isteyen resmi bir yazıyı da Bâbiâli'ye göndermişti⁴⁶.

Osmanlı Devletini suçluların cezalandırılması konusunda zor durumda bırakan husus, tedibi istenenlerin çoğunun “mütehayyizân ve ulemâ-yı memleketden” ve Nablus'un köklü ve nüfuzlu hanedanlarından olmalarıydı. Bunların yanı sıra, yöre halkının “huşunet-i mizacı” ile mahalli kuvvetlerin yetersizliği de düşünüldüğünde konunun çözümü daha da güçleşmekteydi⁴⁷. Bu bakımdan, öncelikle Nablus'a kâfi miktarda asker sevki gerekmektedir. Plana göre, daha önce Maraş olaylarını bastırmak üzere gönderilmiş olan taburlar oradaki görevlerini bitirdikten sonra Nablus'a getirilecek, ayrıca, Beyrut'tan da ayrı bir askeri güç sevk edilecekti⁴⁸.

Osmanlı hükümetinin Nablus isyanı hakkındaki görüşü de, hadisenin önceden hazırlanmış bir eylem olmadığı şeklinde idi. Fakat, İngiliz papasın istemiyerek de olsa halkın galeyana gelmesinde olumsuz bir

⁴⁴ İrade- MM, nr. 463/5.

⁴⁵ İrade- MM, nr. 463/6 (5 Kasım 1857 tarihli Londra sefiri Kostaki Beyin arızası)

⁴⁶ İrade- MM, nr. 463/1.

⁴⁷ İrade- MM, nr. 463/1; İrade- MM, nr. 356. (14 Şubat 1857 tarihli sadaret tezkeresi).

⁴⁸ İrade- MM, nr. 356.

etki yaptığı da kabul ediliyor, bu cinayeti bahane eden Nabluslu bazı hanedan mensuplarının vak'ayı Avrupalılara karşı genel bir isyan havasına soktukları belirtiliyordu. Sadaret, uzun vadeli çözüm olarak, öncelikle yörenin huzurunu bozan hanedanların Nablus'tan uzaklaştırılması gerektiğini, ancak bunun da "bir gûne gaileyi mûcib" olmayacak şekilde yapılmasının şart olduğu ifade ediyor ve böylesine güç bir görevin üstesinden gelebilmek için, "ahvâl-i mahalliye ve mizâc-ı ahâli-i mütevattınaya vukûf-ı kâmil hâsıl etmiş" olan Sayda valisinin konu hakkında görüşünün alınmasını öneriyordu⁴⁹.

Osmanlı Devletini yargılamalar hususunda güç durumda bırakan diğer önemli bir neden de, isyana hemen hemen Nablusluların tamamının katılmış olmasıydı. Nitekim, Nablus meclisinin olayla ilgili ictimasında bu konu üzerinde durulmuş ve umumun cezalandırılmasının zorluğu kabul edilerek, diğerlerine" ibret olmak için üç-dört kişinin tutulup" Kudüs'de yargılanması teklif edilmişti⁵⁰. Aynı konu için toplanan Meclis-i Vâlâ ise, Nablus meclisinin aksine, isyana bilfiil veya yönlendirici olarak karıştıkları iddia edilenlerin suçları ispat edilmedikçe cezalandırılmıyacağı, ibret olsun diye "ayak takımından üç dört kişinin tedibi"nin ise "adlen ve usûlen" yanlış olduğu görüşündeydi⁵¹. Meclis-i Vâlâ'nın mütalâası üzerin aynı mesele Meclis-i Vükelâ'da ele alınarak, neticede aynı görüşte birleşmiştir. Buna göre, Nablus hadisesine sebep veya önayak olanların bu fiilleri ispat edilmedikçe ceza verme yoluna gidilmeyecekti. Yapılacak tahkikat sonucunda suçları sabit olanların cezaları ise Sayda valisinin sorumluluğu altında, bölgeye gönderilecek olan ceza kanunnamesindeki esaslara göre belirlenecekti⁵².

⁴⁹ İrade- MM, nr. 356. Sadaretin bu teklifi uygun bulunmuş ve Sayda valisi istişare için İstanbul'a çağırılmış, Beyrut'a da birkaç tabur asker sevk edilmiştir. Bununla beraber, istişarenin neticelerinin ne olduğu bahsedilen hanedanların Nablus'tan çıkarılıp çıkarılmadığı hususu ayrı bir araştırma konusudur.

⁵⁰ İrade- MM, nr. 463/4.

⁵¹ İrade- MM, nr. 463/1.

⁵² İrade- MM, nr. 463/6.